

การสร้างสรรค์ภาพถ่ายจากภาพอภินิหาร
ของศิลปะฮินดู¹
Photography inspired from Hindu Iconography

ประทีป สุรathonงไทย²
Prateep Suthathongthai

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการสร้างสรรค์ภาพถ่ายจากภาพอภินิหารของศิลปะตะวันออก โดยได้รับทุนอุดหนุนโครงการสร้างสรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2558 จากภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และได้รับการเผยแพร่จัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ในนิทรรศการ “PAUSE” ส่วนหนึ่งของโครงการ Photo Bangkok 2015 ระหว่างวันที่ 30 กรกฎาคม ถึง 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร กรุงเทพฯ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

โครงการสร้างสรรค์ภาพถ่ายจากภาพยนตร์ของศิลปะฮินดู เป็นโครงการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยได้แรงบันดาลใจจากศิลปะตะวันออก มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาและทบทวนแนวเรื่องและรูปแบบการสร้างสรรค์ภาพถ่ายของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 เพื่อหาแนวทางพัฒนาการสร้างสรรค์ 2) ศึกษาศิลปะวัตถุที่ให้แรงบันดาลใจต่อแนวเรื่องจินตภาพในศิลปะตะวันออก 3) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ที่สะท้อนรูปลักษณ์และวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวทางศาสนาในศิลปะตะวันออก ด้วยเทคนิคและวิธีการทางภาพถ่าย

ผลจากการศึกษาและสร้างสรรค์พบว่า 1) แนวเรื่องและรูปแบบการสร้างสรรค์ภาพถ่ายของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 คือการนำเสนอกระบวนการถ่ายภาพจากฟิล์มต้นฉบับ เป็นสื่อสะท้อนข้อจำกัดของการนำเสนอความจริงในภาพถ่าย แนวทางการสร้างสรรค์เฉพาะตนเกิดจากการใช้คุณลักษณะและข้อจำกัดของจำนวนภาพในฟิล์มเป็นตัวกำหนดเทคนิคการสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดรูปแบบผลงาน คือ การสร้างเอกภาพในการเล่าเรื่องจากภาพที่เรียงลำดับในฟิล์ม และเกิดแนวทางพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ภายใต้แนวเรื่องจิตภาพในศิลปะตะวันออก ด้วยเทคนิคการสร้างภาพที่ขัดแย้งกับกฎแรงโน้มถ่วงของวัตถุ ที่มาจากวิธีการถ่ายภาพด้วยการถือกล้องจากทั้งสองด้าน เพื่อให้ภาพลักษณะกลับด้านที่สวนทางกับการลำดับภาพในฟิล์ม 2) ภาพศิลปะวัตถุที่ให้แรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์ จากการศึกษาและค้นคว้าภาพการแสดงอภินิหารในศิลปะตะวันออก คือ ภาพประติมากรรมเทพีของศาสนาฮินดู ที่สะท้อนจินตภาพต่อความเชื่อในพลังอำนาจ ของสตรีเพศที่ทำให้โลกเกิดความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้นแบบการสร้างสรรค์ภาพถ่าย 3) ผลการสร้างสรรค์ผลงานถ่ายภาพ จากศิลปะวัตถุที่ให้แรงบันดาลใจจากแนวคิดเรื่องความสมดุลจากพลังคู่ตรงข้ามระหว่างชายหญิง ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงมนุษย์ 2 คน ในลักษณะสอดประสานอย่างมีดุลยภาพ มีลักษณะเคลื่อนไหว และเป็นสุนทรีย์ ภาพเกิดจากระเบียบของการเรียงภาพและข้อจำกัดของฟิล์มที่เผยให้เห็นความจริงของกระบวนการสร้างสรรค์ที่กำลังนำเสนอภาพความจริงแบบอุดมคติของศิลปะตะวันออก

คำสำคัญ : ศิลปะภาพถ่าย, ภาพอภินิหาร, ศิลปะอินเดีย

Abstract

The creative project in photography is inspired from Hindu Iconography project. It is a creative research project which has been inspired by Oriental Art. The objective of the project aims: 1) To study and re-evaluate the concept and creative process of the practitioner during 2003 – 2009. 2) To study the art object which is inspired the concept of Hindu Iconography. 3) To create visual artwork inspired from forms and narration of religious from oriental art through photographic method and techniques.

The research and creative outcome suggests that 1) Theme and creative form of myself as a creator during 2003-2009 is the presentation of photographic process from the original source of positive film that has been reflected the limitation of genuineness perspective in photograph. As such, the method of individual creation is occurred by employing the qualification and limitation of a number of pictures to determine the creative technique. This technique has generated the form of work which is considered as the creation of the unity in the theme through the photograph in the positive film alphabetically and the method of development in creative work under the theme of mentality in Oriental Art. The use of photographic technique that is resisting to the law of gravity of object can be created by the use of vertical arrangement and the process of taking photographs from both sides helps to create obscure effect on the sequences of each films. 2) The photograph of art object has been

giving an inspiration according to the study of the photograph which is creating under the concept of iconography in Oriental Art is Hindu goddess statues, it is reflected the image of belief through the strength of femininity which makes a fertility world and is an archetype of photography creation. 3) The creative work and photographic work from art object have been inspired by the harmony concept of power couple between male and female. The relationship between human shape and form can be interweaved with human movement harmoniously and revealed aesthetics that has occurred by design composition fundamentals to convey the reality through the ideal in Oriental Arts.

Keywords : Photography, Hindu Iconography, Oriental Art

บทนำ

ภาพถ่ายเป็นสื่อการสร้างสรรค์ที่ไม่เพียงถูกพิจารณาว่าเป็นศิลปะประเภทหนึ่งเท่านั้น แต่สามารถใช้เป็นสื่อศิลปะเชิงทดลอง ไม่ต่างจากผลงานทัศนศิลป์ที่มีการทดลองอย่างหลากหลายในฐานะศิลปะร่วมสมัย โดยผู้สร้างสรรค์ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ของผู้ที่ผ่านการศึกษากล่าวมาโดยตรง ที่สามารถสร้างสรรค์ภาพถ่ายด้วยเทคนิควิธีการ กระบวนการอัดขยายภาพ ตลอดจนการนำเสนอภาพถ่ายตามขนบที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ของการถ่ายภาพ ซึ่งยืนยันได้จากผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์โครงการนี้ เป็นผู้ได้รับการศึกษาในสาขาจิตรกรรมทั้งในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท โดยไม่เคยศึกษากล่าวมาโดยตรง เพียงแต่ใช้การถ่ายภาพเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ก่อนที่เริ่มทดลองใช้กล้องถ่ายภาพเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงานในปี พ.ศ. 2546 และยังคงพัฒนาในเชิงความคิดและวิธีการสร้างสรรค์โดยใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อจวบจนปัจจุบัน

โครงการสร้างสรรค์ภาพถ่ายจากภาพอภินิหารของศิลปะฮินดู เป็นโครงการ

วิจัยเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาเทคนิควิธีการและเนื้อหาของการสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์สร้างขึ้น ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 โดยได้แรงบันดาลใจการสร้างสรรคจากลักษณะการเรียงภาพถ่าย ที่ปรากฏในการพิมพ์ภาพ Contact sheet เป็นรูปแบบการอัดภาพที่สามารถมองเห็นภาพทั้งหมดในฟิล์มหนึ่งม้วน เพื่อใช้ตรวจสอบและระบุตำแหน่งของภาพที่อยู่ในฟิล์มแต่ละม้วน มากำหนดเป็นเงื่อนไขของการสร้างสรรค์ให้การถ่ายภาพจากฟิล์มหนึ่งม้วน ที่สามารถถ่ายได้ 36 ภาพเท่ากับเป็นหนึ่งผลงาน ประกอบกับแรงบันดาลใจทางเนื้อหาจากศิลปะตะวันออก โดยเฉพาะศิลปะวัตถุที่เป็นรูปเคารพและประติมากรรมประดับเทวสถานของศิลปะตะวันออกที่แสดงพลังอำนาจโดยอาศัยรูปลักษณะของมนุษย์ที่มีลักษณะเหนือจริง เช่น รูปลักษณะของเทพเจ้าของศาสนาฮินดูที่มีหลายแขน รูปลักษณะท่าทางการรำรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่แสดงความอ่อนช้อยเกินกว่าที่สรีระมนุษย์จะสามารถทำได้ มาปรับใช้ด้วยการนำรูปลักษณะดังกล่าว มาแยกส่วนเป็นภาพย่อยให้สอดคล้องกับจำนวนภาพถ่ายในฟิล์ม เพื่อเป็นต้นแบบการถ่ายภาพทีละภาพตามลำดับ

ด้วยรูปแบบการสร้างสรรคภาพถ่ายที่สะท้อนข้อจำกัดของการนำเสนอความจริงเชิงประจักษ์ผ่านฟิล์ม ถูกนำมาใช้นำเสนอจินตภาพต่อความจริงเชิงอุดมคติที่อธิบายในกรอบศาสนา ทำให้กลวิธีการสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่เกิดขึ้นเป็นเสมือน “แว่น” ที่ทำให้เรามองเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่างออกไปจากที่เรารู้จักหรือเคยเห็นได้ ตามแนวคิดของการศึกษาศาสนาแนวประวัติศาสตร์และแนวการศึกษาเปรียบเทียบ (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 13) ของกลุ่มปรากฏการณ์นิยม (phenomenology) ที่เห็นว่าคนเราไม่สามารถรับรู้โลกข้างนอกได้อย่างตรงไปตรงมา ทว่าต้องรับรู้ผ่าน “เครื่องกรอง” หรือ “แว่น” บางอย่างซึ่งอาจหมายถึงคุณสมบัติพื้นฐานของจิตสำนึกของเรา หรือค่านิยมร่วมทางสังคมของเราที่ทำให้เราไม่อาจรับรู้โลกอย่าง “เป็นกลาง” เพราะความหมายของ “ความเป็นจริง” เกิดจากการที่จิตสำนึกของเราได้ประกอบสร้างประสบการณ์ขึ้นมาไว้เป็นเข็มทิศในการดำเนินชีวิต นักปรากฏการณ์นิยม จึงมุ่งศึกษาความเป็นจริงของ “โลก” แห่งประสบการณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรู้ทั้งหมด

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์มีแนวคิดจากประสบการณ์การสร้างสรรคมาพัฒนาทั้งในทางเนื้อหาและเทคนิควิธีการ เพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์เป็นสื่อสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาพความจริงกับภาพแบบอุดมคติ และเชื่อมโยงผลลัพธ์การสร้างสรรคสู่ประสบการณ์ในสิ่งที่ผู้ชมรู้จัก ในมุมมองที่ต่างออกไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและทบทวนแนวเรื่องและรูปแบบการสร้างสรรคภาพถ่ายของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2546-2552 เพื่อหาแนวทางพัฒนาการสร้างสรรค
2. ศึกษาศิลปะวัตถุที่ให้แรงบันดาลใจต่อแนวเรื่องจินตภาพในศิลปะตะวันออก
3. เพื่อสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์ ที่สะท้อนรูปลักษณ์และวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวทางศาสนาในศิลปะตะวันออก ด้วยเทคนิคและวิธีการทางภาพถ่าย

แนวความคิดในการวิจัยเพื่อการสร้างสรรค์

การสร้างสรรคผลงานศิลปะภาพถ่ายจากภาพอภินิหารของศิลปะฮินดู เป็นโครงการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษารูปลักษณ์และความหมายของการแสดงอภินิหารของเทพเจ้าในศิลปะตะวันออก ที่ให้แรงบันดาลใจ สอดคล้องกับผลลัพธ์ของเทคนิคการสร้างภาพเชิงอุดมคติ ด้วยวิธีการประกอบภาพถ่ายจากการใช้คุณลักษณะฟิล์มถ่ายภาพ ร่วมกับแนวคิดเรื่องพลังความสมดุลที่มีอยู่ในธรรมชาติ เพื่อให้ผลการสร้างสรรค์ที่นำเสนอด้วยฟิล์มต้นฉบับ สามารถสะท้อนข้อจำกัดของการนำเสนอความจริงในภาพถ่าย กับภาพความจริงแบบอุดมคติ ที่มีลักษณะเหนือจริงตามอุดมคติอันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะตะวันออก และเชื่อมโยงผลลัพธ์การสร้างสรรคสู่ประสบการณ์ในสิ่งที่ผู้ชมรู้จัก ในมุมมองที่ต่างออกไป

ขั้นตอนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์

1. โครงการวิจัยเพื่อการสร้างสรรค์ภาพถ่ายภายใต้แนวเรื่องที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปะตะวันออก เป็นการพัฒนาแนวคิดและเทคนิควิธีการสร้างสรรค์

จากแนวทางการสร้างสรรค์ที่มีอยู่เดิม จำเป็นต้องมีการศึกษาและทบทวนแนวเรื่อง และรูปแบบการสร้างสรรค์ภาพถ่ายของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการสร้างสรรค์ แล้วจึงทำการศึกษาศิลปวัตถุที่ ให้แรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับแนวเรื่องการสร้างสรรค์ สามารถแบ่งได้เป็น 9 ขั้นตอน

2. ศึกษาข้อมูลภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสร้างสรรค์จาก วิทยานิพนธ์เรื่อง ความจริงกับภาพลวงตา ของ ประทีป สุธาทองไทย (2549) และ แนวเรื่องของการสร้างสรรค์จากหนังสือ องค์ประกอบศิลปะ ของ ชลุด นิยมเสมอ (2553) เพื่อทบทวนรูปแบบและแนวเรื่องการสร้างสรรค์ของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะตะวันออกจากหนังสือ ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศใกล้เคียง ของ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล (2543) รวมถึง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับที่มาและความหมายของศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตะวันออกจากหนังสือ ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล ของ สมัคร บุราวาศ (2554) พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม ของ สมภาร พรหมทา (2542) และ มานุษยวิทยาศาสนา: แนวคิดพื้นฐานและข้อถกเถียงทางทฤษฎี ของ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2551) เพื่อหาแนวคิดในการพัฒนาการสร้างสรรค์

ลักษณะของภาพการแสดงอภินิหารที่เป็นกรอบในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ คือ ภาพเชิงสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติให้เห็นเป็นรูปธรรม แต่มีลักษณะเหนือความเป็นจริง โดยใช้รูปร่างมนุษย์เป็นพื้นฐาน ในการถ่ายทอดภาพ อุดมคติตามจินตนาการถึงผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติหรือเทพเจ้า ที่สัมพันธ์กับ ข้อจำกัดของความรู้ของมนุษย์ ที่ยังไม่สามารถทำความเข้าใจและอธิบาย ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างเป็นเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ได้

3. ศึกษาและเก็บข้อมูลภาพการแสดงอภินิหารของศิลปะตะวันออกตาม กรอบการสร้างสรรค์ที่กำหนดไว้ จากภาพศิลปวัตถุในหนังสือ 3 เล่ม ประกอบด้วย

3.1 ภาพประติมากรรมสลักภาพพระแม่ทศกาศ จากหนังสือ The Arts of India, Southeast Asia, and the Himalayas at the Dallas Museum of

Art. (2013) หนังสือรวบรวมภาพศิลปะวัตถุในครอบครองของ Dallas Museum of Art

3.2 ภาพประติมากรรมนูนสูงระดับประตู่เทวสถาน จากหนังสือ A History of Far Eastern Art. (1997) หนังสือประวัติศาสตร์ศิลปะจากพื้นที่ตะวันออกไกล ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยให้ข้อมูลแบ่งเป็นพื้นที่ต่างๆ และ

3.3 ภาพพระมาลัยบนสวรรค์ จากหนังสือ Thai Art and Culture. (2000) หนังสือรวบรวมภาพศิลปะวัตถุประเภทสมุดข่อย ที่ถูกเก็บสะสมไว้ในครอบครองของห้องสมุด และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับเอเชีย

4. วิเคราะห์ภาพข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะภาพการแสดงอภินิหาร เป็นกรอบในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เพื่อคัดเลือกภาพที่ใช้ในการสร้างแบบร่างผลงานสร้างสรรค์ คือ ภาพ Durga Mahishasuramardini (ภาพประกอบ 3) เป็นประติมากรรมรูปพระนางทศกัณฐิกาในศาสนาฮินดู

5. การทำแบบร่างการสร้างสรรค์ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ด้วยการใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ และแนวคิดจากความเชื่อในลัทธิศักดิ์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เชื่อต่อพลังอำนาจของสตรีเพศที่เป็นชายาของมหาเทพ ตรีมูรติ ที่ทำให้โลกเกิดความอุดมสมบูรณ์ มาใช้เป็นความคิดในการนำเอกลักษณ์ของศิลปะวัตถุมาพัฒนาแบบร่างผลงานสร้างสรรค์ ด้วยการปรับเปลี่ยนรูปทรงจากภาพต้นฉบับ โดยใช้วิธีการวางซ้ำรูปทรงในทิศทางตรงกันข้าม เพื่อสื่อถึงคุณค่าของพลังคู่ตรงข้ามที่ก่อให้เกิดความสมดุลจากความขัดแย้งระหว่างรูปทรง ซึ่งถูกแทนค่าคู่ตรงข้ามเชิงสัญลักษณ์ด้วยเพศชายและหญิง

6. ถ่ายภาพตามแบบร่างการสร้างสรรค์ ด้วยการถ่ายภาพบุคคล โดยใช้ผู้เป็นแบบทั้งเพศหญิงและเพศชาย ตามเนื้อหาและสัดส่วนที่ปรากฏแบบร่างที่สร้างขึ้นจากภาพประติมากรรมรูปพระนางทศกัณฐิกา ในข้อ 5 ด้วยกล้องถ่ายภาพดิจิทัลแล้วนำภาพถ่ายมาเรียงลำดับตามที่ปรากฏในแบบร่าง ในรูปสัดส่วนสี่เหลี่ยมผืนผ้าของผลงาน โดยความสูงในแนวตั้ง มาจากจำนวนภาพ 12 ภาพ ต่อกันในฟิล์มหนึ่งแถว วางเรียงต่อกัน 17 แถว ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นต้นแบบการถ่ายภาพด้วย

กล้องใช้ฟิล์ม (ภาพประกอบ 4-5)

7. การสร้างสรรค์ผลงานตามแบบร่าง ข้อ 6 ด้วยกล้องถ่ายภาพที่ใช้ฟิล์มตามแผนการถ่ายภาพ เริ่มจากแถวซ้ายไปฝั่งขวา รวม 17 แถว (ภาพประกอบ 6) โดยผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ได้ใช้วิธีการสลับด้านแนวถือกล้องถ่ายภาพ ระหว่างขั้นตอนการถ่ายภาพ เพื่อให้เกิดภาพที่มีลักษณะกลับทิศทางแทรกอยู่ในภาพที่เรียงต่อเนื่องกัน ในส่วนรูปทรงผู้ชายที่จะอยู่ในลักษณะคนกลับหัวซึ่งขัดแย้งกับกฎแรงโน้มถ่วงของวัตถุ ซึ่งไม่ได้เกิดจากการเรียงฟิล์มกลับด้าน กล่าวคือ ขั้นตอนการถ่ายภาพตามแบบร่างจะเริ่มจากภาพบนสุดลงไปด้านล่าง หรือการถ่ายจากส่วนหัวลงไปเท้า ระหว่างฟิล์มแถวที่ 1-7 (ภาพประกอบ 7 ลูกศรสีขาว) ส่วนการสลับด้านแนวถือกล้องเป็นด้านตรงกันข้ามกับแบบแรก ทำให้ลำดับการถ่ายภาพผู้เป็นแบบ ต้องเริ่มจากส่วนเท้าขึ้นไปส่วนหัว ระหว่างฟิล์มแถวที่ 12-17 (ภาพประกอบ 7 ลูกศรแดง) กับบางส่วนที่ต้องถ่ายด้วยการถือกล้องทั้งสองแบบในฟิล์มแถวเดียวกัน ระหว่างฟิล์มแถวที่ 8-11

8. นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ด้วยการเรียงฟิล์มถ่ายภาพที่ผ่านกระบวนการล้างฟิล์มแล้ว ความยาวขนาด 45.6 เซนติเมตร โดยในแต่ละแถวจะปรากฏภาพจำนวน 12 ภาพ เรียงกัน 17 แถว เป็นความกว้างขนาด 59.5 เซนติเมตร บนกล่องไฟ LED ขนาด 64 x 77.5 เซนติเมตร (ภาพประกอบ 8)

9. นำเสนอผลการศึกษาและการสร้างสรรค์ โดยการพรรณนาแบบวิเคราะห์ ประกอบภาพร่าง และภาพผลงานสร้างสรรค์

สรุปผลการวิจัยเชิงสร้างสรรค์

โครงการสร้างสรรค์ภาพถ่ายจากภาพอภินิหารของศิลปะอินเดีย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและทบทวนแนวเรื่องและรูปแบบการสร้างสรรค์ภาพถ่าย ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 ของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการสร้างสรรค์บนพื้นฐานการศึกษาศิลปวัตถุที่ให้แรงบันดาลใจต่อแนวเรื่องจิตภาพในศิลปะตะวันออก และเพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากการใช้รูปลักษณ์และวิธีการถ่ายทอดเรื่อง

ราวของศิลปะตะวันออกที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ด้วยเทคนิคและวิธีการทางภาพถ่าย สามารถสรุปผลการสร้างสรรค์ได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาและทบทวนแนวเรื่องและรูปแบบการสร้างสรรคภาพถ่ายของผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2552 สรุปได้ว่าเป็นรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ที่ใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อที่สามารถนำเสนอข้อจำกัดของการรับรู้ความจริงในภาพถ่าย ได้ด้วยกระบวนการถ่ายภาพที่นำเสนอด้วยฟิล์มต้นฉบับ ที่สะท้อนความเป็นจริงของภาพถ่ายอย่างตรงไปตรงมา โดยอาศัยแนวเรื่องมนุษย์กับความเชื่อที่ได้แรงบันดาลใจจากศิลปะตะวันออก (ภาพประกอบ 1) และสถาปัตยกรรมไทย (ภาพประกอบ 2) เป็นเนื้อหา และมีเป้าหมายการสร้างสรรค์ผลรวมที่เกิดจากกระบวนการถ่ายภาพแบบแยกส่วนอย่างเป็นระบบ และอาศัยแสงเป็นปัจจัยให้มองเห็นภาพ (ฟิล์ม) เสมือนเป็นการเน้นย้ำช่วงเวลาในขณะที่ผู้ชมกำลังมองเห็นผลรวมจากภาพจำนวนมากที่ขัดแย้งกับความเป็นจริง หรือมองได้ว่าเป็นลักษณะเหนือจริง เช่น ภาพมนุษย์ที่มีหลายแขน หรือ ภาพอาคารที่ลอยอยู่บนฟ้า ซึ่งเกิดจากมุมมองที่มาจากเงื่อนไขการใช้ฟิล์มเป็นเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ ทำให้ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์เห็นว่าแนวทางพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ภายใต้แนวเรื่องจิตภาพในศิลปะตะวันออก เป็นไปได้จากพัฒนาการวิธิต่างกันที่กำหนดวิธีการถ่ายภาพ จากวิธีการถือกล้องถ่ายภาพจากด้านเดียวระหว่างการถ่ายภาพผลงาน เป็นการสลับถือกล้องจากทั้งสองด้าน เพื่อให้ภาพถ่ายบางส่วนมีลักษณะกลับด้านหรือเกิดทิศทางภาพสวนทางกับการลำดับภาพในฟิล์ม สามารถสร้างภาพที่ขัดแย้งกับกฎแรงโน้มถ่วงของวัตถุที่ไม่ได้เกิดจากการเรียงฟิล์มกลับด้าน หรือเกิดจากการการตัดต่อฟิล์ม

2. ผลการสร้างสรรค์ด้านแนวเรื่องจินตภาพในศิลปะตะวันออก ทำให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์จากผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและองค์ความรู้ที่มีจุดร่วมทางเนื้อหาระหว่างมนุษย์กับการแสดงออกถึงความเชื่อและศาสนา โดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อแทนค่าสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ปรากฏเป็นรูปธรรม โดยผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ได้เลือกใช้ภาพอภินิหารของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ตามมุมมองที่ สมภารพรหมทา (2542) อธิบายว่าเป็นสภาวะของผู้ที่เปี่ยมไปด้วยอานุภาพ แต่ก็มีลักษณะ

เป็นบุคคล มีตัวตนมีลักษณะทางเพศและอารมณ์ความรู้สึกแบบมนุษย์ สอดคล้องกับที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2551) กล่าวถึงพัฒนาการของอารยธรรมมนุษย์ ชั้นเทวนิยม ที่มีมนุษย์ยังใช้จินตนาการในการหาความจริง แสดงออกผ่านการนับถือเทพเจ้าหลายองค์และต่อมากลายเป็นนับถือพระเจ้าเพียงองค์เดียว ซึ่งเป็นขั้นที่มนุษย์รู้จักประดิษฐ์รูปเคารพที่มีลักษณะคล้ายมนุษย์

ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์ใช้แนวคิดในการพัฒนาเนื้อหาผลงานสร้างสรรค์จากเรื่องพลังคู่ตรงข้ามและสภาวะขัดแย้งที่ทำให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติระหว่างเพศชายและหญิง กับความเชื่อของ ลัทธิคักติ ที่เชื่อว่าความสมดุลที่เกิดแก่โลกนั้นมาจากพลังอำนาจสองชนิด คือ พลังอำนาจที่เป็นของบุรุษเพศและพลังอำนาจที่เป็นของสตรีเพศ สอดคล้องกับที่ นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ (2558) กล่าวว่า ความเชื่อและการบูชาผีบรรพบุรุษของมนุษย์ทั้งชายและหญิงในแถบอุษาคเนย์ เป็นการแสดงตัวตนทางเพศที่จับต้องได้ เช่น ผีปู่คือผู้ชาย ผีย่าคือผู้หญิง อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างตัวตนทางเพศวางอยู่บนความคิดเรื่องการหลอมรวมเข้าด้วยกัน อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงสร้างตัวตนทางเพศที่มีคู่ เพราะคู่หมายถึงการสร้างชีวิต

3. ผลการสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ จากเงื่อนไขของวิธีการสร้างสรรค์และนำเสนอผลงานด้วยฟิล์มถ่ายภาพต้นฉบับ ทำให้เกิดรูปแบบผลงานที่แตกต่างจากภาพถ่ายที่ใช้ฟิล์มถ่ายภาพโดยทั่วไป คือการเห็นภาพถ่ายเป็นภาพเล็กๆ ในกรอบสี่เหลี่ยมเรียงต่อกันตามลักษณะของฟิล์มถ่ายภาพ ที่จะมีหมายเลขแสดงการลำดับภาพที่ถ่ายในฟิล์มหนึ่งม้วน เมื่อนำชิ้นส่วนผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นฟิล์มมาวางเรียงต่อกันแล้ว ทำให้กรอบภาพสี่เหลี่ยมที่เรียงอยู่ในฟิล์มอย่างมีระเบียบ เป็นสิ่งที่สร้างเอกภาพเบื้องต้นให้กับการมองเห็นผลรวมของภาพจำนวนมากภายในกรอบสี่เหลี่ยมที่มีเนื้อหาแตกต่างกันได้ ร่วมกับการใช้หลักการทางองค์ประกอบศิลปะของ ชลุดนิ่มเสมอ (2553) ที่แบ่งได้เป็นประเด็น ดังนี้

3.1 ดุลยภาพที่มีลักษณะเคลื่อนไหว (Dynamic Equilibrium) หรือ ดุลยภาพแบบอสัมมาตราบ จากการวางซ้ำรูปทรงศิลปะวัตถุที่ได้ให้แรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์ คือ รูปทรงประติมากรรมรูปพระนางทศรดา ที่ถูกแสดงแทนจากผู้เป็นแบบ

ทั้งหญิงและชาย ยืนในท่าเหยียดขาซ้ายออกและย่อเข่าขวาที่เรียกว่า “ปรัตยาลีณะ” กำหนดเป็นรูปทรงหลักสองรูปทรงในผลงาน ที่ถูกวางในทิศทางตรงกันข้ามเพื่อให้เกิด เส้นแกนทแยงมุม (Diagonal Axis) จากส่วนแขนของผู้หญิง และแขนของผู้ชาย ที่ประสานกันบริเวณจุดกึ่งกลางของผลงาน (ภาพประกอบ 9)

3.2 การใช้กฎเกณฑ์รองของเอกภาพ เรื่อง การเปลี่ยนแปลง เป็นการเพิ่มความขัดแย้งลงในหน่วยที่ซ้ำกัน เพื่อป้องกันความจืดชืดหน้าเบื่อ จากการเปลี่ยนแปลงทิศทางของเส้นแกนของรูปทรงหลักทั้งสองรูปทรงที่ขนานกัน แต่มีความขัดแย้งกับเส้นแกนทางตั้ง (Vertical Axis) และ เส้นแกนทางราบ (Horizontal Axis) จากกรอบภาพทั้งหมดที่ปรากฏในผลงาน (ภาพประกอบ 10)

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงที่เกิดการประสานต่อเนื่องกัน (Connecting Form) จากการวางซ้ำรูปทรงศิลปะวัตถุที่ได้ให้แรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์ในทิศทางตรงกันข้าม เกิดเส้นแกนทแยงมุมจากการเชื่อมต่อรูปร่างจากส่วนแขนของรูปทรงทั้งสอง และส่วนอื่นๆของรูปทรงที่มีเส้นแกนทั้งในแบบขัดแย้งและแบบประสาน ตามหลักการใช้เส้นให้เกิดเอกภาพอย่างสมบูรณ์ (ภาพประกอบ 11)

อภิปรายผล

ผลการสร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการรับรู้ด้วยการมองเห็น สามารถเปรียบเทียบได้กับประเด็นทางปรัชญาที่ว่าด้วยการรับรู้ความจริง เนื่องจากความหมายของความจริงในภาพถ่าย เป็นความจริงในระดับข้อเท็จจริง เพราะภาพถ่ายเป็นภาพแสดงข้อเท็จจริงของสิ่งที่มีหรือเคยเกิดขึ้นจริง ภาพถ่ายจึงเป็นสิ่งยืนยันความจริงอย่างมีข้อจำกัด ความจริงในภาพถ่ายจึงเป็นหลักฐานที่น่าเสนอความจริงได้เพียงด้านเดียว ซึ่งไม่สามารถทำให้เราเข้าใจหรือรับรู้ความจริงทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรค์จึงมีมุมมองต่อเรื่องความจริงว่าเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้จากหลายด้านและมีข้อจำกัดนั้น เป็นมุมมองต่อความจริงในแบบวิทยาศาสตร์ หรือ มโนทัศน์แบบญาณวิทยา ที่ต้องอาศัยการอ้างอิงจากประสบการณ์ที่เป็นแหล่งข้อมูลของการรับรู้ (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, 2547: 194)

ประเด็นต่อมุมมองดังกล่าว นำไปสู่สมมติฐานการสร้างสรรคิ์ให้ภาพถ่ายไม่จำเป็นต้องนำเสนอภาพความเป็นจริงบางอย่าง แต่ภาพถ่ายสามารถนำเสนอภาพสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นจริงได้ สอดคล้องกับวิธีการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคการถ่ายภาพแยกส่วนเพื่อนำมาประกอบเป็นภาพในลักษณะที่ตรงกับคำว่า ภาพเหนือจริง โดยที่ความจริงในระดับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในภาพนั้นยังคงอยู่ เพราะภาพเหนือจริงที่เห็นถูกนำเสนอด้วยฟิล์มต้นฉบับ (ประทีป สุธาทองไทย, 2549: 65) ดังนั้น ผลการสร้างสรรคิ์ที่ปรากฏจึงเป็นการสร้างภาพลักษณะเหนือจริงด้วยภาพความจริงธรรมดา คือภาพความจริงที่ไม่ได้มีความน่าสนใจ หรือเป็นภาพที่ไม่มีเป้าหมายในการสื่อสารเรื่องราวในภาพที่ชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าผลการสร้างสรรคิ์ที่ปรากฏ สะท้อนประเด็นของความไม่เป็นจริงกับความจริงของภาพถ่ายไปพร้อมๆกัน

การอธิบายผลการรับรู้ผลงานในโครงการสร้างสรรคิ์ภาพถ่ายจากภาพอภินิหารของศิลปะฮินดู สรุปได้ว่า ความจริงในภาพถ่าย เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ถ่ายภาพ โดยผู้ชมสามารถรับรู้ความจริงได้เป็น 2 ระดับ คือ ความจริงที่เป็นผลจากการมองเห็นผลรวมหรือ “ภาพใหม่” จากส่วนทั้งหมด คือภาพหญิงและชายในท่าทางการแสดงอภินิหารแบบเทพเจ้า ที่ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรคิ์ได้แรงบันดาลใจจากศิลปะฮินดู เป็นประสบการณ์ในช่วงเวลาที่ผู้ชมกำลังเห็น “ภาพใหม่” ซึ่งประกอบขึ้นจากภาพจำนวนมากที่ปรากฏในฟิล์มถ่ายภาพ โดยไม่ทันได้มองเห็นความจริงในระดับข้อเท็จจริงของภาพถ่าย ส่วนการรับรู้ความจริงในอีกระดับ เป็นการพิจารณาความจริงแบบข้อเท็จจริงในภาพถ่าย เมื่อผู้ชมได้พิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดแยกออกเป็นส่วนๆแล้วจึงจะมองเห็นเทคนิควิธีการถ่ายภาพที่มาจากวางแผน อย่างไรก็ตาม ความจริงที่สามารถแยกออกเป็นส่วนๆและมีหลายด้านที่เป็นมุมมองต่อความจริงในแบบวิทยาศาสตร์นั้น ก็ได้หมายความว่าความจริงที่แยกส่วนได้นั้น สามารถนำมารวมเป็นความจริงทั้งหมดหรือความจริงที่แบบสมบูรณ์ของสิ่งใดได้ เพราะความจริงทั้งหมด (wholeness) ของสิ่งใดนั้น เป็นคุณสมบัติสำคัญเฉพาะตน ซึ่งไม่สามารถเข้าใจได้โดยการแยกสิ่งนั้นออกเป็นส่วนย่อยๆ แล้วศึกษาจากคุณสมบัติของส่วนย่อยๆนั้น เพราะมโนทัศน์แบบภววิทยา ใช้เหตุผลที่อ้างอิงกับธรรมชาติของสรรพสิ่ง

โดยไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของการรับรู้ (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, 2547: 197)

ข้อเสนอแนะ

แนวเรื่องการสร้างสรรคผลงานในโครงการสร้างสรรคภาพถ่ายจากภาพ
 อภินิหารของศิลปะฮินดู อยู่บนพื้นฐานการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา
 ศาสนา มานุษยวิทยา และประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันออก ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรคเห็นว่า
 เป็นแนวทางการวิจัยเชิงสร้างสรรคที่สามารถขยายขอบเขตเนื้อหาของสิ่งที่ให้
 แรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรคไปถึงศิลปะท้องถิ่นอีสานที่เป็นแหล่งข้อมูลใกล้ตัว
 โดยเฉพาะนาฏศิลป์อีสาน ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิต และพิธีกรรม
 ที่แสดงออกถึงความเชื่อท้องถิ่น ที่มาจากความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ
 คือ ผีฟ้า ผีแถน และพุทธศาสนา เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจของชุมชน อย่างเช่น การ
 รำผีฟ้าเพื่อรักษาโรค ซึ่งถือว่าเป็นนาฏศิลป์บริสุทธิ์ เพราะเกิดจากการฟ้อนอย่าง
 อิสระ ด้วยกระบวนท่าที่ไม่ซับซ้อน หรือจุดมุ่งหมายที่เป็นการสื่อสารต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 เช่น เชื่อบั้งไฟ เชื่อบั้งนางแมว เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ตลอดจนเป็นการฟ้อน
 รื่นเริงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อขอบคุณเทวดาที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดผลดังกล่าว
 รวมถึงนาฏศิลป์อีสานในรูปแบบของการแสดงที่เป็นมหรสพอย่าง หมอลำ ที่มี
 จุดหมายเพื่อความบันเทิง โดยที่ผู้วิจัยเชิงสร้างสรรคสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและ
 พื้นที่การศึกษาเชิงปฏิบัติโดยเฉพาะนาฏศิลป์อีสานได้ คือ ภาควิชาศิลปะการแสดง
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และยังสามารถบูรณาการใช้
 ศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อการสร้างสรรค เช่น ผ้าพื้นเมืองอีสาน ฮูปแต้ม หรือจิตรกรรม
 ผาผนังแบบอีสาน ร่วมกับการสร้างสรรคได้

เอกสารอ้างอิง

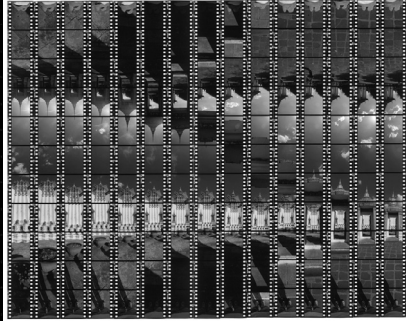
กรมศิลปากร, สำนักโบราณคดี. (2550). **ศัพท์านุกรมโบราณคดี**. นครปฐม : กรม
 ศิลปากร.

ชลุด นิมเสมอ. (2553). **องค์ประกอบของศิลปะ**. นนทบุรี : อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.

- สมภาร พรมทา. (2542). **พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม.**
กรุงเทพฯ : โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมัคร บุรารวาส. (2554). **ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล.** กรุงเทพฯ : สายส่งศึกษิต
บริษัทเคสดีไทย.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2543). **ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทย.**
กรุงเทพฯ : มติชน.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2551). **มานุษยวิทยา : แนวคิดพื้นฐานและ
ข้อถกเถียงทางทฤษฎี.** เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2558). “ปัญหา “ความจริง” เกี่ยวกับเซ็กและกามารมณ์ใน
ประวัติศาสตร์ไทย” ใน **รัฐศาสตร์สาร.** 36, 3 หน้า 32-91.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (2547). “องค์รวม: ความรู้แบบบูรณาการ และความสับสนทาง
ญาณวิทยาและภววิทยา” ใน **วารสารสังคมศาสตร์.** 35, 1 หน้า 144-198.
- ประทีป สุธาทองไทย. (2549). **ความจริงกับภาพลวงตา.** กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์
ของหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 2

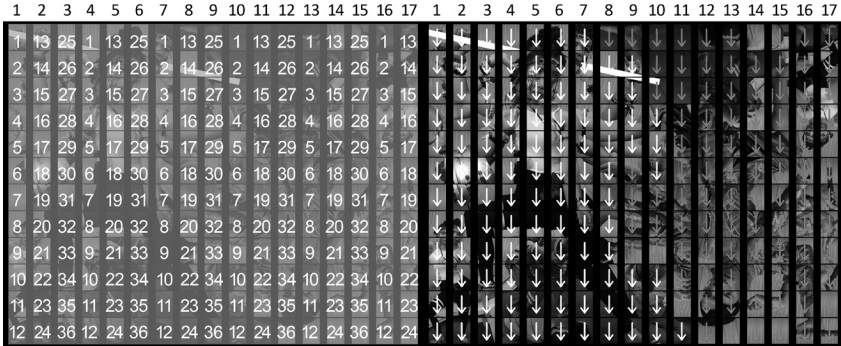
ภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 4

ภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 6

ภาพประกอบที่ 7

ภาพประกอบที่ 8

ภาพประกอบที่ 9

ภาพประกอบที่ 10

ภาพประกอบที่ 11